

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΜΗΝΑ Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1952

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΟΡΘΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ
ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΑ «ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ
ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

Εἰς τὰς ὑποσημειώσεις καὶ τὸ λεξιλόγιον τῶν «Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη» (Ἔκδ. Β', Ε. Γ. Βαγιονάκη Ἀθῆναι), καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνεῖαν τῶν τουρκοπερσοαραβικῶν λέξεων τοῦ κειμένου, παρεισέφερον ἀκυρολεξίαι τινὲς ἢ καὶ ἐσφαλμέναι ἑρμηνεῖαι τινῶν ἐξ αὐτῶν.

Τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῶν λέξεων τούτων προήχθημεν εἰς τὴν σκέψιν νὰ ἀποκαταστήσωμεν, διὰ τοῦ παρόντος σημειώματος, καθ' ὅσον ἐπὶ ἀρκετῶν σημείων ἢ πλημμελῆς ἢ καὶ οὐχὶ ὀρθῆ μετάφρασις γίνεται αἰτία ἀλλοιώσεως τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου.

γεμεκλίγια (τά). Ἐν τ. 1 σ. 234 καὶ ἄλλ. μετεφράσθησαν διὰ τοῦ λεξιλογίου «διαγομὴ τροφίμων». Τὸ τουρκ. *yemeklik* σημαίνει ἀπλῶς τροφίμον.

γκιντί. Ἐν σελίδι 128 αὐτ. μετεφράσθη «ὄνειδιστικὸν ἐπιφώνημα (τουρκ.) οὐαί, γιούχα». Ἡ φρ. ἔχει οὕτω : «γκιντί, γουρνομύτη, μετὰ τὰ παιδιὰ παίζεις ὅλη μέρα καὶ μῶκαψαν τὰ φουσέκια». Δηλαδὴ «παληογουρνομύτη» καὶ ὄχι «γιούχα, γουρνομύτη...» ὡς ὁ μεταφραστὴς ὑπολαμβάνει, διότι τὸ τουρκ. *gidi* σημαίνει 1) μαστροπὸς καὶ 2) ἐν χρήσει ὡς ἐπιφώνημα ἐπιτιμήσεως *gidi seni* = ἀχρεῖε ἐσύ ! (λεξ. Χλωροῦ). Τὸ *γκιντί* (*γκιδί*) ἐν Ἡπειρῷ εἶναι εἰσέτι καὶ σήμερον ἐν χρήσει ὡς ἐπόμενον ἐπιτιμ. Τιμητικαὶ λέξεις, οἷον : «Γιατὶ βάρσις (=χτύπησες) τοῦ πιδί, διάουλι *γκιντί* ἢ διάουλι *γκιντί*, διάουλι !»

Ἔτιμ. Ἐν τ. 2 σ. 172 σημειοῦται «ἔτιμ (τουρκ.) = μόλις». Ἡ φρ. αὐτόθι ἔχει οὕτω : «ἔτιμ διαλύθη ἢ Συνέλευσις». Ἡ λ. *ἔτιμ* δὲν εἶναι τουρκικὴ. Τὸ *ἔτιμ* εἶναι ἑλληνικόν. Εἰς τὴν Ἡπειρον ὁ συμφυρομὸς οὗτος ἐχώρησεν ἀντιστρόφως κατὰ τὸν τύπον *μόλις + ὅτε = μότε > μότι > μότ'* «μότ' ἦρθα» = αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἦλθον, μόλις ἦλθον.

“Οθεν, τὸ ἔτιμ ἐκ προηγουμένου ὄ,τιμ, ὅπερ συναντᾶται ἐν Αἰγίῳ ὡς σύνδ. χρονικὸς=ἀμέσως ἅμα «ὄ,τιμ ἔφθασε, ἤπιε μὲν κανάτα κρασί» (Ἀρχ. Ἱστορ. λεξ. Ἑλλ. Γλ.). Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ ο εἰς ε προβλ. ὄτι > ἔτι=μόλις (Σύμη), ὄ,τι > ἔ,τι (Λιβύσιον).

καζάνι (τὸ) καὶ ρ. καζαντῶ -ίζω ἐν τ. 1 σ. 201 μεταφράζεται διὰ τοῦ λεξιλογίου κέρδος, κερδίζω. Τὸ τουρκ. kazanmak ἄορ. kazandim σημαίνει βεβαίως, κερδίζω. Ἀλλὰ τὸ καζαντῶ παρ’ ἡμῖν προσέλαβεν ἐπιτακτικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει ὄχι ἀπλῶς κερδίζω, ἀλλὰ πλουτίζω, συσσωρεύω κέρδη. φρ. «πῆγε στὴ Βλαχιά καὶ καζάντισε» «ὁ Ἀβέρωφ γύρισε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καζαντισμένος».

νταγιαντῶ -ίζω, ἐν τ. 1 σ. 191 μεταφράζεται «ἐνδυναμώνω». Ἡ φρ. ἔχει οὕτω : «νταγιάνταγαν τοὺς Τούρκους ἀπὸ ζαῖρε» καὶ ἐν σ. 270 «ὄλοι μέρα συνεισφορὲς κᾶναν (οἱ Ἀθηναῖοι) νὰ τὸ (τὸ «ταχτικὸν») νταγιαντίσουνε».

Τὸ τ. dayanmak ἄορ. dayandim σημαίνει 1) στηρίζομαι 2) ἀνθίσταμαι 3) βαστάω καὶ ὑποβαστάζω (διὰ τῶν ὤμων) στηρίζω, ὄχι ὅμως ἐνδυναμώνω.

σαχάνι (τὸ) «ἕνας πῆρε ἕνα σαχάνι νὰ κενώσουμε τὸ φαῖ» τ. 1 σ. 199. Ἐν τῷ Λεξιλογίῳ ἐρμηνεύεται ὡς «οἰκιακὸν σκεῦος, μικρὸ τηγάνι». Τὸ σαχάνι ἢ σαγάνι (Ἦπ.) σημαίνει καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ χάλκινον πιάτον, οὐδέποτε δὲ τὸ τηγανάκι. Ἄλλως τε τὸ κένωμα τοῦ φαγητοῦ δὲν γίνεται εἰς τὸ τηγάνι, τουρκ. sahan=χάλκινον πιάτον. Τὸ τηγάνι τουρκιστὶ λέγεται tana, ἐξ οὗ τὸ ἰδικόν μας ταβᾶς μὲ διάφορον σημασίαν.

ταῖφᾶς (ὁ) «τῷδιωξε ὄλον τὸν ταῖφάν του» τ. 1 σ. 195 μετεφράσθη ὡς «στρατιωτικὸν σῶμα». Πρόκειται ἐδῶ μᾶλλον περὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ «Δυσσέα» τ. tayfa=1) ὁμᾶς ἀνθρώπων (ἀκολουθία), 2) λαός, φυλὴ, 3) οἰκογένεια, ὄχι ὅμως καὶ στρατιωτικὸν σῶμα. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν συναντᾶται καὶ σήμερον ἡ λ. μὲ τὴν σημασίαν τῆς ἀκολουθίας, τῆς «φυλῆς». «Ὁ ταῖφᾶς τοῦ τάδε τσέλιγκα» (ἀπὸ διήγημα Λουντέμη).

ταμπάτζα (ἡ) «τραβῶντας τὸ σκάνταλο τοῦ ντουφεκιοῦ εἰς τὸ σωρὸ» τ. 2 σ. 138. Μετεφράσθη ἐν τῷ λεξιλογίῳ «ὁ ἱμάς τοῦ ὄπλου»

τ. tabanca=πιστόλι. Παρ' ἡμῖν συνεχδοχικῶς ἐσήμαινε ἄλλοτε τὸ κοκοράκι τοῦ ὄπλου, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν Ἑπειρον ἐλέγετο καὶ λέγεται ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν παλαιότερων τραπαντζᾶς (ὁ).

τεμπίχι (τὸ) «καὶ ἕκαμα τεμπίχι τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν τὸ εἶπαμε κανενοῦ» τ. 1 σ. 238, ἔνθα μετεφράσθη «ἀπαγόρευσις», Ἑραβ. tenbih σημαίνει 1) παραγγελία 2) σύστασις 3) εἰδοποίησις. Ἡ ἀπαγόρευσις λέγεται yasak (τουρκ.).

χαβαλές (ὁ) «τὸ βράδυ ὁ Γενναῖος καὶ οἱ συντρόφοι του πλήρωσαν ἕναν νάρθη νὰ καταπατήση (=κατοπτεύση) εἰς τὸ Λάλουκα, ὅπου καθόμουν ποῦθε ἔχει χαβαλὲ τὸ κονάκι μου, νάρθοῦν ὅλοι νὰ μοῦ ριχτοῦνε» τ. 1 σ. 206, ὅπου μετεφράσθη «εἴσοδος». Τὸ τουρκ. havale ἔχει πολλὰ σημασίας μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν σημασίαν «πᾶν ὅ,τι κωλύει τὴν ὄρασιν, ὑψωμα, ὀχύρωμα, δεσπόζον ἄλλου» (λεξ. Χλωροῦ). Δὲν σημαίνει ὁμῶς καὶ «εἴσοδος». Ἐδῶ, ὅθεν, ἡ κατόπτεισις ἀφεώρα τὴν ἀνεύρεσιν θέσεως δεσποζούσης διὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ κονακίου.

χαῖνης (ὁ) «τότε πιάνουν κι' ἐμένα ὡς χαῖνην τοῦ Σουλτάνου, μοῦ περνοῦν σίδερα εἰς τὰ ποδάρια καὶ ἄλλους παιδεμοὺς (ἐνν. μοῦ κάνουν) διὰ νὰ μαρτυρήσω τὸ μυστικὸν» τ. 1 σελ. 120, ἔνθα μετεφράσθη «ἄπιστος, ἀπειθής». Τουρκ. haip σημαίνει μὲν καὶ ἄπιστος, ἀλλά, κυρίως, προδότης. Ἐδῶ δὲ περὶ προδότου, περὶ συνωμότου κατὰ τῆς σουλτανικῆς κυριαρχίας ἐπρόκειτο.

ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΓΚΑΣ